

A Tiszatáj köszöntése

MAGYAR ÖRÖKSÉG-DÍJ 1999

Irodalom, szellemi élet nem létezhet, legalábbis nem nőhet nagyra a közösség életében tehetségek, kiemelkedő egyéniségek nélkül. Ám a tehetségek sem nőhetnek fel, nem érvényesülhetnek a közösségek teremtette, általuk fenntartott intézmények, folyóiratok nélkül, melyek teret nyitnak és nyilvánosságot adnak, eszközöket és életlehetőséget a tehetségnek, a teljesítménynek. A jó folyóirat a nemzet szellemi életének szervezője: értékrendet sugall, felfedez, vitatkozik, megszerkeszt egy darabot újra meg újra a szellemi világból s új teljesítményekre serkenti azt.

Ez utóbbi persze az ideális helyzet, a mindenkori igény maradéktalanul csak ritkán teljesíthető. Mert a folyóirat törékeny, kényes vitorlás, korszakok viharai dobálhatják, megtépázhatják vagy éppen a levegő mozdulatlansága béníthatja meg.

Születése óta a Tiszatáj átélte már néhány történelmi korszakot, veszélyes, viharos időköt és néhány többé-kevésbé szélcsendes, olykor bénító időszakot is. Az már önmagában is eredmény, hogy megmaradt és megélt fél évszázadnál többet. Nagy szó ez, szinte hihetetlen. És hányszor kellett eközben újjászülni, hányszor kellett előről kezdeni a harcot a pusztuló létezésért és főképpen a vállalt ügy tisztességes szolgálatáért! Mert olyan időszak nemigen volt a Tiszatáj történetében – amint az ország történetében sem – hogy a szerkesztőknek elég lett volna döntenüik a kéziratok sorsáról, egy kávé mellett össze rakni a lapot és átadni a nyomdának. Nem volt elég vállalni a szellemi kockázatot – ami önmagában is éppen elég felelősség – kényszerűen vállalni kellett a politikait is, olykor egészen a végső, a „lenni vagy nem lenni”-kérdésig, mely itt Magyarországon, a Tiszatájon többnyire nem hamleti kérdésként szólt.

A Tiszatáj 1947-es megjelenésétől, amikor Madácsy László jegyezte főszerkesztőként a lapot – s a 2. számtól felelős szerkesztője volt Ertsey Péter, munkatársa az akkor még egyetemi hallgató Péter László – már nyilvánvaló volt, hogy Szegeden nem egyszerűen egy vidéki lap született, hanem országos és európai tájékozódással szerkesztett, „nyugatos”, igényes magyar folyóirat. Látható volt már akkor is a törekvés: az európai szellem, a magyar irodalmi értékrend és a szegedi szellemi élet értékeinek, hagyományainak együttes megjelenítése. Mindez nem tarthatott sokáig, mert maga az akkor gyorsan bontakozó magyar demokrácia is tiszavirág életűnek bizonyult. Jöttek a hírhedt ötvenes évek.

A Tiszatáj újjászületését, szellemi rangjának kialakulását itthon és az ország határain túl, attól az időtől számíthatjuk, amikor Ilia Mihály, előbb rovatveze-

Bíró Zoltán laudációjának teljes szövege. A rövidített változat 1999. június 19-én hangzott el az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkban.

tőként, majd főszerkesztő helyettesként, utóbb főszerkesztőként dolgozott a lapnál, illetve irányította a szerkesztőség munkáját. Ettől kezdve a Szegeden szerkesztett Tiszatáj Magyarország egyik vezető orgánuma lett. Ilia Mihály és munkatársai – Annus József, majd Olasz Sándor – a korszak legizgalmasabb és a hatalom által legerőteljesebben támadott irodalmi folyóiratává tették a lapot. Szellemi rangját jelezzük csak Illyés Gyula és Németh László nevével, havonta megnyilvánuló szerkesztői igényességét elsősorban vers- és tanulmányrovatával, széles tájékozódási körét nemcsak az egyetemes magyar irodalommal, nemcsak a Kárpát-medencével, a közvetlen szomszédsággal, de gyakorlatilag az egész Kelet-Európával. A Tiszatáj szellemi síkon egész tevékenységével mintegy provokálta a politikai hatalmat, nem csoda hát, hogy a hetvenes évek közepére a főszerkesztő távozni kényszerült.

Inkább az a csoda, hogy Ilia Mihály távozása után a szerkesztőség, Vörös László irányítása alatt nemcsak megtartani tudta a lapot, de tovább tudta vinni az általa épített úton. Az adott körülmények között nagy elszántság, következetesség, s ugyanakkor kiváló politikai-taktikai érzék kellett ehhez. A hatalom állandó nyomása, a rendre ismétlődő nyílt támadások és a megrovások közepette, jelentős szerepet vitt a Tiszatáj a rendszerváltás előkészítésében is a nyolcvanas évek során, hiszen a magyar szellemi élet nagy része kapcsolódott a laphoz, nem utolsósorban a rendszerváltás meghatározó csoportja, mely a népi írók eszmevilágán nevelkedett, s a Tiszatáj belső szerzői köréhez tartozott, jórészt már az Ilia-korszak óta töretlenül. Az a szellemi műhelymunka és az az erkölcsi tartás, ami a Tiszatáj jellemzője volt, egyre inkább a lap mellé állította szinte az egész magyar értelmiséget, s így a szellemi ellenállás egyik legjelentősebb fészke lett. Mondhatnánk, természetes következménye volt ennek, hogy a még létező párhatalom, az elerőtlenedése előtti pillanatokban, mint kétségbeesett hatalmi demonstráció gyanánt, felfüggesztette a Tiszatáj kiadását, szétverte a szerkesztőséget, az akkor legmagasabb hatalmi testület döntése alapján. A Tiszatáj végső megsemmisítése azonban annak a hatalomnak már nem sikerülhetett. Átmeneti, szégyenletes vergődés után a hatalmi kreatúra csődöt mondott és a Tiszatáj ismét újjáéledt. Ma, Olasz Sándor főszerkesztő vezetése alatt – miután a Tiszatáj túlélte az MSZMP-t, átélte a rendszerváltás első éveinek zavarait is és viszonylagos anyagi biztonságra tett szert – a folyóiratnak új társadalmi környezetben, új feladatok és megpróbáltatások közepette új esélyei is vannak, ha meg tudja őrizni szellemi-erkölcsi folytonosságát, értékrendjének következetes képviselőjét egy értékvesztéstől fenyegetett világban.

Kívánjuk a küzdelem felemelő éthoszát és a szellem sikereit a Tiszatájnak, a következő fél évszázadra is!

Biro Zoltán